

Een nieuwe vredesprijs! Alfred Nobel onttroond

Over de curieuze band van een dynamietmagnaat met een vredesactiviste

Bij onderzoek in het voorjaar van 2021 naar de door mij gevonden brisantgranaat uit WO2 in het perk voor mijn huis, kwam ik vanzelfsprekend uit bij de wereldbepaalde uitvinder én producent van het dynamiet: de Zweedse chemicus Alfred Nobel. In 1866 vond hij het dynamiet uit en daarna nog vele andere dodelijke explosieven. Met zijn testament regelde hij, dat de rente van zijn kapitaal jaarlijks zou worden uitgegeven aan prijzen voor opmerkelijke wetenschappelijke bijdragen, maar ook aan prijzen voor personen en organisaties, die zich inzetten voor de vrede.

Die vredesprijs blijkt echter een belangrijk voorstel van de Oostenrijkse pacifiste Bertha von Suttner (1843-1914). In de jaren voor haar huwelijk was deze adellijke dame enige tijd de secretaresse van Alfred Nobel op zijn kantoor te Parijs. Maar nadat ze als jonge correspondentente in de Kaukasus de verwoestingen van de Russisch-Turkse oorlog (1877-1878) had meegemaakt, ging zij zich inzetten voor de vrede. Toch onderhield ze haar contact met de oudere Alfred Nobel, ook tijdens haar jarenlange vredesactiviteiten. Uiteindelijk inspireerde zij hem om de Nobelprijs voor de Vrede in te stellen. In 1905 ontving zij zelf deze prijs.

Bertha von Suttner in 1906 (Foto Carl Pietzner) en De Nederlandse vertaling van haar boek Die Waffen nieder (1889), met 37 drukken en vertalingen in 12 talen een groot succes. (Boekomslag Gust van de Wall Perné) Publiek Domein

Ook de Amerikaanse staalmagnaat en filantroop Andrew Carnegie was een groot bewonderaar van Bertha von Suttner. Zij ontmoette hem tijdens haar vele lezingen

en congressen in zijn land. Haar pleidooi voor het instellen van een internationaal Hof van Arbitrage bij dreigende oorlogsconflicten, overtuigde hem om geld te schenken voor de bouw van het Vredespaleis in Den Haag.

In 1913 woonde Bertha von Suttner, als enige vrouw naast Koningin Wilhelmina, de opening bij. In het Vredespaleis staat nog altijd een groot borstbeeld van Bertha von Suttner en ook zijn er in ons land diverse straten naar haar vernoemd.

Hoe bijzonder ik deze ontdekking ook vind, het bewijst weer hoe de rol van een bijzondere vrouw, maar ook in het algemeen de vrouwenrol, door de gangbare geschiedenis wordt genegeerd. Die jaarlijkse Nobelprijs voor de Vrede zou helemaal níet de naam moeten dragen van de uitvinder van zoveel oorlogsleed, maar zou redelijkerwijs de 'Bertha von Suttner prijs' moeten heten.

Borstbeeld van Bertha von Suttner uit 2013 door Judith Pfaeltzer in het Vredespaleis (Foto: Vyotski Creative Commons)

Volgens de historicus Daan Couwenberg, werd Alfred Nobel namelijk ook wel 'de handelaar des doods' genoemd. Met de verdiensten uit zijn wapenfabrieken, financierde Nobel namelijk niet alleen nieuwe ontwikkelingen van explosieven, die tevens voor de mijnbouw gebruikt werden, maar ook de exploitatie van olievelden. Zijn reputatie had dus te lijden onder al die agressieve wapens en hij zou de Nobelprijs hebben ingesteld om zijn reputatie te verbeteren. Net als meer rijke industriëlen eind 19^e eeuw, ging Nobel de wetenschap belonen met geldprijzen.

Tot op heden is zijn naam nog altijd verbonden met de Nederlandse multinational in chemie van verven en lakken: Akzo Nobel. In 1994 nam Akzo namelijk Nobel Industries over, een Engelse onderneming die Alfred Nobel in 1870 zelf had opgericht voor de productie van dynamiet in het Verenigd Koninkrijk. Met de overname van BASF, een Duits chemiebedrijf dat onderdeel was van het grote chemieconcern IG Farben, heeft Akzo Nobel tevens een historie als fabrikant van geneesmiddelen. Daarbij staat IG Farben, opgericht in de WO1, bovenaan in de lijst van de tien grootste bedrijven, die het Nazi regime tijdens de WO2 financieel steunden.

Oorlogsvoering beperkte zich toen al lang niet meer tot explosieven, maar had zich uitgebreid met de chemische 'wapens' van IG Farben. Een tragisch voorbeeld is Zyklon B, een chemisch middel tegen plantenziekten, onkruid of schadelijke insecten, dat in de onmenselijke vernietigingskampen is gebruikt om Joden op grote schaal om te brengen. Ondanks deze gruwelijke historie, de grote milieuschade en de vele succesvolle biologische oplossingen in de landbouw sindsdien, blijven deze chemische middelen in ontwikkeling.

In 1914, ruim een maand voor de uitbraak van de WO1 op 28 juli, overlijdt Bertha von Suttner 71 jaar oud; haar waarschuwingen ten spijt voor de gevaren van internationale bewapening en voor de grote belangen van de wapenindustrie en dus voor een internationale vernietigingsoorlog. Tijdens haar indrukwekkende staat van dienst om oorlogen te voorkomen, organiseerde ze vele congressen en lezingen en stimuleerde ze vele vredesbewegingen wereldwijd. Een echte vredesactiviste.

Net als chemie en oorlog, zijn ons milieu en vrede sterk met elkaar verweven. En zo leeft de spirit van Bertha gelukkig voort in de vele vrouwen, die zich in onze tijd inzetten voor ons milieu, als onderdeel van de vrede, zoals de Indiase Vandana Shiva.

Vandana Shiva waarschuwt voor het filantropocapitalisme van Bill Gates

En dan nu nog de Bertha von Suttner Vredesprijs: ere wie ere toekomt!

Zelfs als Nobels kapitaal nu geen connectie meer heeft met de oorlogsindustrie, dan is zijn (kapitaal)geschiedenis niet te verenigen met een vredesprijs in zijn naam.

© Ine van Staveren, mei 2021

Bronnen: Alfred Nobel en Bertha von Suttner: Wikipedia; Daan Couwenbergh over Alfred Nobel: www.isgeschiedenis.nl; www.sp.nl/tribune/2007/tribune-092007-alfred-nobel; Hoe tien succesvolle Duitse bedrijven worstelen met hun naziverleden: duitslandnieuws.nl; IG Farben: Wikipedia;